

آقای سلیمان میرزا

(اجازه)

سلیمان میرزا - اولاً گمان می کنم در مجالس سابق سابقه داشته باشد که وقتی چیزی در مجلس مطرح میشد و مخالفی نداشت محتاج برای نبود حالا هم اگر آقای نایب رئیس میل دارند رای بگیرند زیرا بنده عرض می کنم این مسئله راجع به حیثیات دولت است و هیچوقت بنده حاضر نیستم و تصدیق نمی کنم که از طرف یک شخص خارجی بیک دولتی و او اینکه طرف اطمینان شخص من هم نباشد توهین و حمله و تنقیدی بشود و این سابقه را هرگز برای مملکت خودم که یک خارجی در این مملکت بیاید و هر چه دلش بخواهد در جرأت بدولت وقت بگوید و در موقع معاضد هم بکند بیانات و اراجیف خود اعتراف نماید با این حال کافندی با حضور چند نفر از مأمورین دیپلماسی بنویسد و امضاء کند که آنچه را نسبت داده ام عاری از حقیقت بوده و بدون مجازات بی کار خود بروم.

اگر این را تصدیق کنم آنوقت وجود قانون هیئت منصفه بی موقع است زیرا هر کس در روزنامه یا در مجامع و محافل عمومی می تواند هر چه دلش بخواهد بر رئیس الوزراه یا وزراء یا و کلاه اسناد بدهد و بعد از آنکه او را معاضد کردند کافندی بنویسد که آنچه که را گفتند اسناد داده ام کذب یا بتحریک دیگران بوده است و همین اکتفا خواهد شد. دیگر قانون هیئت منصفه را برای چه می نویسیم؟ در آن موقعی که بلا نازل میشود اگر کسی بگوید من اشتباه کرده بودم حالا عقلم بجا آمده و ایمان آوردم فایده ندارد چنانچه فرعون در موقع فرق شدن گفت اشتباه کرده بودم ایمان آوردم و در برابر قهر حضرت پروردگاری اثری نبخشید. و این که بعضی از آقایان فرمودند مجازات او این هده که از این مملکت خارج شد. آیا دیگر او تبعه ایران یا ایرانی بوده که این جلای وطن برای او تبعید باشد او اروپائی بود و مدتها بود اجازه میخواست بوطن خود معاودت کند و باو رخصت داده نمیشد حالا براد خود نائل شده و این بهیچوجه برای او مجازات نیست. زیرا بعد از اینکه نقضهای خود را داده است حالا بمملکت خودش بلزیک برگشت کرده و در آنجا با خانواده خودش مشغول عیش و کامرانی می شود. اگر این سابقه در مملکت ایجاد شود اولاً مأمورین خارجه را در آتیه خیلی گستاخ و جسور خواهد کرد.

ثانیاً اتباع داخله هم باین سابقه تاسی نموده و دیگر نه قانون مجازات جلوگیری خواهد کرد و نه امنیت برقرار خواهد شد از این جهت است که بنده باز تکرار عرض می کنم با این که طرفدار دولت حاضر نیستم ولی چون حیثیات دولت را حیثیات خود

میدانم همانطوری که برای حیثیات خودم حرف میزنم از حیثیات دولت هم در موقع مجبورم دفاع کنم و هیچوقت راضی نخواهم شد که یک نفر علی الخصوص که اروپائی و اجنبی هم باشد بعد از این که مثلاً پدر یا برادر مرا بکشد یا این که توهین یا اتهاماتی وارد بیاورد و پس از آن را خود را گرفته و بغیال خود برود یا این که بگوید من اشتباه کردم و یا نادم شده ام اکتفا نمیخواهم با این حال دیگر چه طور میشود در این مملکت زندگانی کرد.

این بود که بنده بغوریت یاد آوری کردم که نگذارند این شخص از سرحد خارج شود و در هر کجا که هست توقیفش نمایند و او را هودت داده بگویند پس اسنادی که همیشه میگفتی در دست دارم و بآنها متکی میشدی کجا است؟ یا آن اشخاصی که ترا اغوا و تعریک می نمودند کیانند؟ بنده میخواستم از طرف مجلس این اخطار به هیئت دولت بشود ولی با این مذاکراتی که با حضور خودشان کردم دیگر محتاج به اخطار نیست و خوب است آقایان رای بدهند ترتیبی در این کار داده شود. حالا دیگر البته بسته بنظر آقایان نمایندگان است.

رئیس الوزراه - البته این اظهاراتی که میشود صحیح است ولی دولت مقتضی میدانند که کتباً مراتب را اطلاع دهد تا در مجلس قرائت شود.

نایب رئیس - همانطوری که شاهزاده با حضور رئیس دولت اظهار کردند گمان ندارم دیگر محتاج به چیزی باشد الا این که آقایان یک پیشنهادی بکنند.

آقای میرزا علی کازرونی عده برای مذاکرات کافی نیست.

سلیمان میرزا - این که بنده قضیه را جداً تعقیب می کنم دلیلش این است که تا این مذاکرات بجز این افتد بیم این میرود که آن شخص از سرحد خارج شده و دیگر دسترسی باو نباشد و این سابقه برای مجلس چهارم باقی بماند. بنابراین تا او خارج نشده است بنده از نقطه نظر فوراً البته عرض می کنم هر تصمیمی باید اتخاذ کرد تا او خارج نشده و در اختیار ما است باید اتخاذ کرد و چون حالا عده کافی نیست بنده تقاضا می کنم در اول دستور جلسه فردا قبل از این که قانون استفاده و امتیاز نفت مطرح گردد تکلیف این کار معین شود.

نایب رئیس - چون عده برای مذاکرات کافی نیست جلسه را ختم میکنیم دستور بقیه شور در قانون امتیاز نفت و هم چنین رای - ورت کمیسیون محاسبات متعلق به محاسبه نه ماهه قوی میل اداره مباشرت.

ارباب کیخسرو - مدت نه ماهه نیست یکساله است.

نایب رئیس - اینجا دو نه ماهه است. **ارباب کیخسرو -** نه ماهه را مجلس تصویب کرده و سه ماهه را دولت **سلیمان میرزا -** تقاضا دارم مسئله دوبار فردا در اول جلسه مطرح شود.

(مجلس یکساعت بعد از ظهر ختم شد)
رئیس مجلس مؤتمن الملک

جلسه ۱۷۳

صورت مشروح مجلس یوم ۴ شنبه سیام عقرب ۱۳۰۱ مطابق دوم ربیع الثانی ۱۳۴۱ مجلس دو ساعت و ربع قبل از ظهر بریاست آقای مؤتمن الملک تشکیل گردید.

(صورت مجلس یوم ۳ شنبه بیست و نهم عقرب را آقای امیر ناصر قرائت نمودند)

رئیس - آقای سید یعقوب (اجازه)

آقا سید یعقوب - آقای حاج نصیر - السلطنه را غایب بی اجازه نوشته اند اجازه نامه ایشان دیروز عصر رسید و کمیون هم اجازه داده لذا با اجازه نوشته شوند **رئیس -** دیگر ایرادی نیست (گفته شد خیر)

رئیس - قضیه دوبار جزو دستور است

رئیس الوزراه - من مناسب تر می دانستم که در این موضوع بدو یک اطلاعات خصوصی از خود من خواسته شود شاید توضیحاتی که من بطور خصوصی می دادم آقای سئوال کننده را قانع میکرد و حالا که این طور پیش آمده و مذاکره در مجلس شده است با اینکه احتراز داشتم شرح قضیه را در مجلس بگویم و حالا هم عرض می کنم که توضیحات مفصل نمی توانم بدهم معذرتاً یک شمه برای اطلاعات آقایان عرض می کنم - در موضوع دوبار دولت وقت بدو قضیه را از نقطه نظر تعقیقات اداری تلقی کرد ولی در ضمن اینکه در محکمه اداری تعقیب شد بطوریکه مسبب و باعث تعقیب او من بودم یک انتشاراتی برخلاف حقیقت نسبت بمن داد و حملاتی نسبت بمن شد و بهترین دلیل برای اینکه انتشارات او بر خلاف واقع است کافندی است که در چهار ماه قبل بطور من نوشته و تکذیب - نامه ای است که اخیراً در جراید درج کرده در ضمن این که تعقیب می شد متدرجاً معلوم شد که تصصیرات او نه فقط از نقطه نظر تصصیرات اداری بوده بلکه یک جرم های عمومی و یک جرمهای سیاسی متوجه او می شده این بود که رسماً بمعاضد جلب و تعقیب شد در این ضمن یک مشکلاتی در طرز جریان معاضد پیش آمد یعنی

یک مشکلات اساسی پیش آمد و بیش آوردند که قضیه بیک شکل لایق در آمدولی در این موقع برای اینکه از تعقیب قضیه نتیجه حاصل شده باشد مراجعه بقوانین بلزیک شد و یک مواد مصرحی در قانون بلزیک (یعنی آنچه بمعینه ما تصریح داشت) دیده شد که اگر یکی از اتباع بلزیک نسبت بمقامات عالیه یک مملکت خارج حملاتی بکنند و انتشاراتی بر خلاف حقیقت بدهد مستوجب مجازاتهای سخت خواهد شد باین جهت خواستم قضیه در برو کسل مطرح شده او را در بلزیک مجازات کنند بنا بر این قضیه به برو کسل مراجعه شد و از آنجا اطلاع دادند که این قضیه صحیح است ولی قانون ما اینطور تصریح دارد ولی در صورتی است که اتباع بلزیک در خود بلزیک باشند و یک نسبتهایی داده باشند و چون نتیجه باین ترتیب حاصل نشد ناچار دولت قضیه را بیک کمیونی که مراباز متعصبین درجه اول مملکت بودند مراجعه کرد و اعضاء کمیون هم در اطراف قضیه مطالبات کامل کردند اشکالاتی که در پیش بود به نظر دقت سنجیدند و نظر باشکالاتی که عرض کردم نمی توانم و مقتضی نمی دانم آن اشکالات را این جا تصریح کنم مقتضی دانسته حکم نفی در باره او صادر شود و حکم نفی او صادر شد ولی چون بموجب عقیده کمیونی که عرض کردم از جنبه عمومی و مملکتی صادر شده بود و اینه ناراتی که راجع بشخص من داده بود جبران نمیکرد این بود که بنده امتناع کردم که این حکم درباره او صادر شود بعد از آن تکذیب نامه راجع بان انتشاراتی که بر خلاف من داده بود نوشت و فرستاد بنا بر این حکم نفی و تبعید او صادر شد. اما اینکه این جامدا کره شد که مدتی بوده است می خواسته است برود و تبعید او موافق میل خود او بوده است اینطور نیست او نمی خواست برود و این جا مانده بود که یک اقدامات دیگری هم بکنند که حالا نمی خواهم توضیح بدهم علاوه تقاضا داشت حقوق و اندامیه او پرداخته شود می گفت در کنترانش یک تفصیلی راجع بحکمیت دارد آن فصل باید اجرا بشود و با این که معذرت این اقدامات را می خواست وسیله اقامت خودش در تهران قرار بدهد البته آقایان تصدیق میکنند که یک تبعه خارجی وقتی آزادانه مسافرت بکند یا اینکه حکم تبعیدش داده شود و بطور تبعید او را اخراج کنند نمی شود مساوی قرارداد این را هم عرض کنم که دولت خیلی جدیت داشت که بطریق سخت تری او را مجازات بدهد ولی نظر به ان اشکالاتی که نمی توانم در جلسه علنی عرض کنم نمی توانست بیشتر از این نسبت باو مجازات دهد و این مجازات هم بمعینه کمیون و

متخصصین که عرض کردم کافی بوده است . در این صورت تصوری نمی گنم نمی شود نسبت فصولی بدولت داد و شاید بعضی اشخاص گمان کنند که دولت وقت مجازاً سبکی نسبت با او اعمال کرده است و قصدش مدارا با او بوده است ولی این طور نیست و آقایان وقتی اشکالات مرا دانستند البته خواهند فهمید که منتهی درجه سختی نسبت با او شده است و تصور میکنم همین اندازه توضیحات در جلسه علنی کافی باشد ولی باز اگر آقایان می خواهند وارد در قضیه بشوند و در این خصوص رای بگیرند مختارند .

(جمعی از نمایندگان صبح است)

رئیس - آقای حائری زاده (اجازه)

حائری زاده - عرض می کنم (جمعی از نمایندگان ۰۰۰ مذاکرات کافی است ۰۰۰ دیگر لازم نیست ۰۰۰ قضیه تمام است ۰۰۰ نه جلسه است صعبت شده است

حائری زاده - تعجب از اینست که نمی گذارند يك نفر عقیده خود را اظهار کنند این طریق زندگی نیست که توأم - السلطنته حرف خودش را بزند .

(همه) بین نمایندگان - آقا مذاکرات کافی است

حائری زاده - اقلیت را نباید خفه کرد این طرز مجلس نیست نمی گذارند يك نفر حرف بزند .

(آقا سیدفاضل - شیر آقا خفه کردن نیست - مذاکرات کافی است رای بگیرید .)

رئیس - مذاکرات کافی است ؟ (اغلب گفتند کافی است)

رئیس - لایحه امتیاز نطق مطرح است .

آقای دست غیب

(اجازه)

حاج سید محمد باقر دست غیب - چند دفعه عرض کرده ام باز تکرار می کنم در موضوع نطق مخالف نیستم با این لایحه امتیاز هم مخالفتی ندارم و اگر مخالفتی در بعضی مواد و عبارات می گنم برافه قصور فهم است که ملتفت نمی شوم و البته تصدیق می فرمائید که يك نفر نماینده لازم نیست که تمام جزئیات و معلوم عالم را دارا باشد (من باب مثل عرض می کنم) مثلا و کبلی لازم نیست ساعت سازی هم بداند با متخصص و فقط باشد همه چیز را بفهمد ممکن است يك نماینده باشد که بگوید این جمله را نفهمیدم مثلا اینکه در قضیه محکمه جنائی چون بنده قانون تشکیلات عدلیه و معادکات هدلیه را نمی دانستم گفتم نمی دانم و ضرری بجائی وارد نیامد که من نمی دانستم و باید آن چیزی را که بلد نیستم سؤال کنم که آقا معنی این جمله چیست خلاصه

در چند جلسه قبل گفتم محکمه جنائی بماند استنباف است یا نه و تقصیری هم بر من وارد نبود نمی دانستم عرض کردم لازم نیست کسیکه و کبلی شد حتما باید تمام قوانین تشکیلات اداری را بداند یا ممکن است بعضی چیزها باشد که در نظر آقایان خیلی واضح و بدیهی و روشن باشد ولی در نظر من بدیهی و روشن نباشد یا بگویند عبارت ساده است و فارسی هم هست ولی بنده نمی فهمم یا برای خاطر قصور فهم است یا برای اینکه انشاء ندارد یا برای اینکه عبارت معلق است و همان طور که بعضی آقایان می فرمایند واضح و روشن است بنده عرض می کنم واضح و روشن نیست و نمی فهمم و تقصیری هم ندارم .

حالا بناء علی تلك المقدمات اصل این ماده (ه) يك چهلانی دارد که بمقیده بنده با جمله قبلیش مربوط نیست و اگر هم مربوط باشد بنده خیال می کنم بی معنی باشد یا يك ماده علیحده باشد و بنده می گویم نباید این طور جملات جزو ماده باشد باید یا ماده جداگانه شود یا اصلاح شود .

اگر چه شاید با این جمله مخالف هم نباشد اما ممدک معتقد هستم که يك ماده دیگر بشود یا بهم مرتبط شود مثلا در ماده (ه) نوشته است و بدیهی است اراضی مزبور فقط برای استخراج نطق و قیر

و موم معدنی و گازهای طبیعی و عملیات در مواد مزبور با اختیار صاحب امتیاز گذاشته می شود و سایر معدنیات دیگر که در این اراضی واقع است یا استفاده های دیگری که صاحبان املاک در اراضی خود می نمایند نمی باشد) بنده عرض می کنم که این سزاوار است يك ماده دیگری بشود و ربطی باین جملاتی که در ماده (ه) ندارد و علیحده است حالا ممکن است من اشتباه کرده باشم یا غلط باشد همین طور در سایر جملات مثلا يك جمله که قبری هم در او مذاکره شده است و آقای شیخ الاسلام اصفهانی هم در روز اول مذاکراتی در این خصوص فرموده اند که بنده هم مؤید آن هستم و آن این است

(و باقی اراضی را که کمیانی بلاهوس بدولت واگذار نموده و دولت حق خواهد داشت) الخ

بنده این جمله را اصلا لغوی دانستم که در این جا نوشته شود چون امتیاز اراضی نطق خیز با داده می شود که استخراج کند اما امتیاز همه زمین با داده نمی شود ممکن است بعضی آقایان خیال کنند که چون امتیاز يك مشت زمین نطق خیز با داده می شود برای خاطر این که ملاحظه بکنند که آیا در کدام يك از این قطعات زمین معدن نفت است از این جهت وقتی آمد يك قطعه را انتخاب کرد در سایر اراضی ما هم شبهه می رود

که شاید تصرف در او هم بتواند بکنند و مالک آنها هم شود عرض می کنم این مطلب بقول طلبها و آقایان علماء سالیه با نفاق موضوع است دولت امتیاز يك زمین را باو می دهد .

اولا این ملك نخواهد شد و لو در آن زمین معدن نطق هم باشد فقط يك قطعه زمین که در او معدن نطق است با امتیاز استخراج نطق می دهد ولی در تصرف او در نمی آید (صحيح است) و آن قطعه زمینی را که در او معدن نطق نیست اصلا دولت واگذار باونمی کند در این جا نوشته شده است که بلا عوض بدولت واگذار می کند عدم مالکیت صاحب امتیاز در نتیجه و در طریق است (صحيح است) و کمیانی صاحب آن نیست (صحيح است) فقط زمینی که در او احتمال معدن نطق بودن می رود با امتیاز استخراج می دهد پس این جمله بلا عوض بدولت واگذار نمائید لغو است و لازم نیست چون که مال اون نیست که بلا عوض بدولت بدهد این يك عبارت لغوی است و اگر هم لازم می دانید که حتما این عبارت را بنویسند پس يك عبارت واضح تر و متین تر که شبهه مالکیت بآن اراضی نرود بنویسند علاوه

آن این است که گمان می کنم این عبارت در این جا زیاد است و آن این است که اگر بعضی از آقایان بفرمایند که لازم بتذکار نیست بنده تصدیق می کنم ولی نظر بنده این است که دولت قبلا يك تجسسی در این نقاط بکند تا اینکه بعد از تفحص و تجسس معلومات دولت زیاد شده باشد و اگر بگویند دولت فقط يك زمینی برای استخراج نطق با داده و تفحص دولت لازم نیست این جا کمیانی بفرستد برای اینکه مایک سوءظنی نسبت بکمیانی نداریم که بکمیانی بفرورد اما چون عقاید سیاسی و اقتصادی احتمالی است ممکن است دو نفر که می خواهند با هم دیگر معامه کنند هر دو طرف باید يك اثر سوءظنی نسبت بهم دیگر پیدا نمایند مثلا بنده می خواهم يك قالی بخرم باید بگویم که قالی را از این کمتر می فروشند یا اینکه بگویم يك عیبی دارد یا اینکه بپندمیدم است این ها يك سوء ظنی است که بنده نسبت بآن طرف ابراز می کنم و اگر بعضی عراض عرض کنم که ظاهر امرش احتمال سوء ظن بکنند بنده توهینی نمی خواهم ببندم و سوء ظن هم نسبت بکمیانی نیست ولی دولت باستی يك ممتش بگمارد برای این که وقتی کمیانی می خواهد نفت استخراج بکند ممکن است همراه معدن نطق چیز های دیگری هم استخراج شود که دولت از آن خیردار نباشد یا دولت را خیردار نکنند باین جهت عقیده بنده این است که دولت هم يك مأموری همراه مأمور مستخرج نفت

بگذارد که اگر همراه معدن نفت يك معدن دیگر پیدا شد دولت رامسوق نماید من نمی گویم که کمیانی خبر نمی دهد استغفرالله بکمیانی سوء ظنی ندارم ولی ممکن است دولت را مستحضر نکند این بود عقیده بنده در این ماده

رئیس - آقای محمد هاشم میرزا (اجازه)

محمد هاشم میرزا - بنده در قسمتهای این ماده که مخالف بودم در روز عراضی کردم ولی در قسمتهای دیگری موافقم و جواب آقای دست غیب را عرض می کنم بنده بفرمایشات ایشان گوش دادم و مقصود ایشان دو مطلب است یکی این که و باقی اراضی را کمیانی بلا عوض بدولت واگذار نموده فرمودند بلا عوض یعنی چه بنده عرض می کنم کمیانی در بدوام يك تعقیقاتی کرده و يك مخارجانی نموده و اینکه نوشته است بلا عوض بدولت واگذار می نماید یعنی مخارجی که کمیانی نموده است بدولت تعلق نخواهد گرفت اما مطلب دوم که فرمودند مأموری همراه مستخرج نفت برود البته در موقعیکه دولت خواسته باشد تعویب بگیرد ممتش می فرستد و تحقیقات خواهد کرد و در این ماده نوشته شده است اگر در آن اراضی معادن دیگر باشد بکمیانی واگذار نخواهد شد و مطلب دیگری که فرمودند این بود که این ماده دو قسمت بشود اگر باین ترتیب که ایشان می فرمایند دو قسمت بشود بنده ممکن است بگویم شش قسمت بشود زیرا که ممکن است برای هر يك جمله از این ماده يك ماده علیحده نوشت مطالبی نیست که در آنها این همه دقت بشود بمقیده بنده نیاستی وقت مجلس را با این طور چیز ها صرف کرد اگر ایراد در الفاظ است مطلبی است جداگانه والا اگر در معنی آنها فرمایشی دارند بفرمایند تا جوابش را بنده عرض کنم .

رئیس - آقایان مذاکرات کافی می دانند .

(جمعی از نمایندگان کفایت)

رئیس - پیشنهادات قرائت می شود .

(چهار فقره پیشنهاد بمضمون ذیل قرائت شد)

بنده پیشنهاد می کنم ماده پنجم چنین نوشته شود .

صاحب امتیاز از تاریخ تصویب آن تا هشت سال اراضی را که برای استخراج اختیار می کنند و بعد از این باسم اراضی منتخبه مذکور می شود معین و ترتیب ساده عملی که صاحب امتیاز برای تشخیص آنها لازم می داند تجدید کرده بدفعه یا دفعات اول خیردار نباشد یا دولت را خیردار نکنند باین جهت عقیده بنده این است که دولت هم يك مأموری همراه مأمور مستخرج نفت

بگذارد که اگر همراه معدن نفت يك معدن دیگر پیدا شد دولت رامسوق نماید من نمی گویم که کمیانی خبر نمی دهد استغفرالله بکمیانی سوء ظنی ندارم ولی ممکن است دولت را مستحضر نکند این بود عقیده بنده در این ماده

رئیس - آقای محمد هاشم میرزا (اجازه)

محمد هاشم میرزا - بنده در قسمتهای این ماده که مخالف بودم در روز عراضی کردم ولی در قسمتهای دیگری موافقم و جواب آقای دست غیب را عرض می کنم بنده بفرمایشات ایشان گوش دادم و مقصود ایشان دو مطلب است یکی این که و باقی اراضی را کمیانی بلا عوض بدولت واگذار نموده فرمودند بلا عوض یعنی چه بنده عرض می کنم کمیانی در بدوام يك تعقیقاتی کرده و يك مخارجانی نموده و اینکه نوشته است بلا عوض بدولت واگذار می نماید یعنی مخارجی که کمیانی نموده است بدولت تعلق نخواهد گرفت اما مطلب دوم که فرمودند مأموری همراه مستخرج نفت برود البته در موقعیکه دولت خواسته باشد تعویب بگیرد ممتش می فرستد و تحقیقات خواهد کرد و در این ماده نوشته شده است اگر در آن اراضی معادن دیگر باشد بکمیانی واگذار نخواهد شد و مطلب دیگری که فرمودند این بود که این ماده دو قسمت بشود اگر باین ترتیب که ایشان می فرمایند دو قسمت بشود بنده ممکن است بگویم شش قسمت بشود زیرا که ممکن است برای هر يك جمله از این ماده يك ماده علیحده نوشت مطالبی نیست که در آنها این همه دقت بشود بمقیده بنده نیاستی وقت مجلس را با این طور چیز ها صرف کرد اگر ایراد در الفاظ است مطلبی است جداگانه والا اگر در معنی آنها فرمایشی دارند بفرمایند تا جوابش را بنده عرض کنم .

رئیس - آقایان مذاکرات کافی می دانند .

(جمعی از نمایندگان کفایت)

رئیس - پیشنهادات قرائت می شود .

(چهار فقره پیشنهاد بمضمون ذیل قرائت شد)

بنده پیشنهاد می کنم ماده پنجم چنین نوشته شود .

صاحب امتیاز از تاریخ تصویب آن تا هشت سال اراضی را که برای استخراج اختیار می کنند و بعد از این باسم اراضی منتخبه مذکور می شود معین و ترتیب ساده عملی که صاحب امتیاز برای تشخیص آنها لازم می داند تجدید کرده بدفعه یا دفعات اول خیردار نباشد یا دولت را خیردار نکنند باین جهت عقیده بنده این است که دولت هم يك مأموری همراه مأمور مستخرج نفت

بگذارد که اگر همراه معدن نفت يك معدن دیگر پیدا شد دولت رامسوق نماید من نمی گویم که کمیانی خبر نمی دهد استغفرالله بکمیانی سوء ظنی ندارم ولی ممکن است دولت را مستحضر نکند این بود عقیده بنده در این ماده

رئیس - آقای محمد هاشم میرزا (اجازه)

محمد هاشم میرزا - بنده در قسمتهای این ماده که مخالف بودم در روز عراضی کردم ولی در قسمتهای دیگری موافقم و جواب آقای دست غیب را عرض می کنم بنده بفرمایشات ایشان گوش دادم و مقصود ایشان دو مطلب است یکی این که و باقی اراضی را کمیانی بلا عوض بدولت واگذار نموده فرمودند بلا عوض یعنی چه بنده عرض می کنم کمیانی در بدوام يك تعقیقاتی کرده و يك مخارجانی نموده و اینکه نوشته است بلا عوض بدولت واگذار می نماید یعنی مخارجی که کمیانی نموده است بدولت تعلق نخواهد گرفت اما مطلب دوم که فرمودند مأموری همراه مستخرج نفت برود البته در موقعیکه دولت خواسته باشد تعویب بگیرد ممتش می فرستد و تحقیقات خواهد کرد و در این ماده نوشته شده است اگر در آن اراضی معادن دیگر باشد بکمیانی واگذار نخواهد شد و مطلب دیگری که فرمودند این بود که این ماده دو قسمت بشود اگر باین ترتیب که ایشان می فرمایند دو قسمت بشود بنده ممکن است بگویم شش قسمت بشود زیرا که ممکن است برای هر يك جمله از این ماده يك ماده علیحده نوشت مطالبی نیست که در آنها این همه دقت بشود بمقیده بنده نیاستی وقت مجلس را با این طور چیز ها صرف کرد اگر ایراد در الفاظ است مطلبی است جداگانه والا اگر در معنی آنها فرمایشی دارند بفرمایند تا جوابش را بنده عرض کنم .

اراضی منتخبه طبعاً و عملاً برای استخراج مواد نفتی در تحت اختیار صاحب امتیاز خواهد بود مشروط بر این که بیش از ده در صد مساحت هر يك از ایالات و ولایات اربعه نباشد پس از انقضای هشت سال حق انتخاب اراضی صاحب امتیاز تمام شده دولت می تواند در باقی اراضی هر نوع عملیات کرده یا حق تفتیش و استخراج مواد نفتی و غیره بهر کس و هر شرکت بدهد صاحب امتیاز در اراضی منتخبه نیز زیاده تر عملیات راجعه با استخراج مواد نفتی حق انتفاع دیگر از استخراج معادن و زراعت و غیره ها ندارد مگر با قرار داد دیگری با دولت ایران یا با صاحبان اراضی با اذن و اطلاع دولت ایران .

بنده پیشنهاد می کنم که در ماده لایحه امتیاز نفت بین دو جمله اراضی مزبوره و طبعاً و عملاً این جمله اضافه شود با رعایت مشروط ماده ۱۱ و جمله و باقی اراضی را کمیانی بلا عوض بدولت واگذار نموده حذف شده و بجای آن نوشته شود و در باقی اراضی هیچ قسم حقی برای کمیانی نخواهد بود

این بنده پیشنهاد می کنم که اصلاح ذیل در ماده منظور شود

۱ - بعد از تسلیم نقشجات اراضی مزبوره طبعاً و عملاً جزء اراضی منتخبه که در اختیار صاحب امتیاز برای استخراج مواد نفتی خواهد بود محسوب ولی مالکیت این اراضی منتخبه کما فی السابق با دولت ایران خواهد بود

۲ - کلیه اراضی منتخبه زیاد برپانزده درصد کلیه نسبت اراضی واقعه در هر يك از ایالات و ولایات چهار گانه مزبور نباشد

سلیمان محسن

بنده پیشنهاد می کنم در ماده بجای کلمه بلا عوض نوشته شود بدون مطالبه هیچ قسم مخارجات

(امین الشریعه)

رئیس - آقای شیخ الاسلام اصفهانی .

(اجازه)

شیخ الاسلام اصفهانی - ناطقین محترم در این جلسه که راجع بنطق مذاکره می شد یکی بعد از دیگری تصدیق فرمودند نه اینکه نادانان که هیچ دانایان هم که باید از اهل خبره آن کار تصدیق بخواهند البته این مطلب صحيح است و يك اصل مسلمی است و بالاتر از تمام ادله که فرمودند و هر دلیلی که هر کس بگوید در صحت این مطلب اینکه تصدیق معجزات بعضی از انبیاء اولیاءم خداوند را در موارد اول اهل خبره نموده - آقای مخبر هم اظهاراتی فرمودند بر اینکه در این باب رجوع باهل خبره شده است و فرمودند بتوسط مستر

شوستر و شخص دیگری که اسمش را بنده نمی دانم و بتوسط آقای دکتر میلیسو بان هار جوع گردیدم آن هاهم بمتخصصین اهل خبره رجوع کرده اند و البته هم صحیح فرموده اند الا اینکه معلوم نیست فقط باهل خبره رجوع شده یا آنکه بفتوی اهل خبره هم عمل شده است والا اگر يك مرضی به طبیبی رجوع کند و به نسخه آن طبیب عمل نکند فایده ندارد و آنچه ماها فهمیده ایم اینست که بفتوای اهل خبره عمل نشده است بواسطه اینکه امتیاز نامه دولت چک و اسلوا را که با نشان داده اند و در واقع مثل رجوع باهل خبره می ماند و بفتوای این اهل خبره هیچ عمل نکرده اند برای اینکه این امتیاز نامه دارای چهار رکن است ۱ - بندهیم ۲ - برای چه بندهیم ۳ - در چه مدت بندهیم ۴ - چه بگویم از این چهار رکن در هیچ کدام بفتوی اهل خبره عمل نشده در این امتیاز نامه ما چه بندهیم نوشته شده است صدهفتاد بندهیم و صد سی حق خریداری سهام برای کمیانی های ایرانی باشد در آن امتیاز نامه چک اسلواک صد چهل هشت داده اند در چه مدت بندهیم در این امتیاز نامه نوشته شده است که در مدت پنجاه سال و در آن امتیاز نامه نوشته شده است مدت ۳۰ سال

چه بگویم در امتیاز نامه نوشته شده است صد شانزده بعد از توضیح مخارج در امتیاز نامه آن دولت نوشته شده است صد قبل از مخارج اما برای چه بندهیم که تقریباً این مطلب راجع است باین ماده (۶) برای اینکه يك معادنی زیر خاک داریم يك اسباب و لوازمی يك کمیانی بیورده و این معادن را استخراج کنند در مدت این چند سال يك منافعی دارد يك مقدارش را خودش ببرد و يك مقدارش را بماند بعد از انقضای آمدت هم تشریف ببرند و لوازمات و اسباب و معادن را تعویب مابندند این مقصود است اما ما که از دست این معادن ببتنگ نیامده ایم و جای ما را هم تنگ نکرده اند که بیائیم آنچه نطق در ایالات و ولایات داریم امتیاز بندهیم و بقول حضرت والا شاهزاده سلیمان میرزا بعد از پنجاه سال دیگر پنج سیر نطق هم در این معادن پیدا نشود آ وقت يك مقداری آهن بوسیله و انبار خرابه و ماشین شکسته برای ما بگذارند و ما هم نمی خواهیم که آن ها ما را گول بزنند و بیابند چند چاه حفر کنند و بکندت زیادی ما را معطل بکنند بعد بگویند چیزی نبوده برمدت این سالهای گذشته اضافه شود و در احتیاجات کمیانی باقی بماند در هر حال این ماده بطوری که نوشته شده از هیچ طرف منظور ما را تأمین نمی کند معین نشده است که از هر چاهی که نفت می برد چه اندازه ببرد در صورتی که در امتیاز نامه آن دولت نوشته شده است که از هر چاهی بیشتر از ۳ سال حق ندارد که

نفت استخراج کند از طرف دیگر هم باز کار ما تأمین نشده زیرا در این ماده نوشته شده است بعضی که کمتر از دوهزار نباشد چاهها را حفر نماید مگر اینکه در حق کمتر نفت بمقدار تجارتی یافت شود بسیار خوب ممکن است در اطراف طهران چندین چاه که دوهزار پا باشد بکنیم و بکنم تا نفتی در آن یافت شود ممکن است عوض نکند فایده ندارد و آنچه ماها فهمیده ایم اینست که بفتوای اهل خبره عمل نشده است بواسطه اینکه امتیاز نامه دولت چک و اسلوا را که با نشان داده اند و در واقع مثل رجوع باهل خبره می ماند و بفتوای این اهل خبره هیچ عمل نکرده اند برای اینکه این امتیاز نامه دارای چهار رکن است ۱ - بندهیم ۲ - برای چه بندهیم ۳ - در چه مدت بندهیم ۴ - چه بگویم از این چهار رکن در هیچ کدام بفتوی اهل خبره عمل نشده در این امتیاز نامه ما چه بندهیم نوشته شده است صدهفتاد بندهیم و صد سی حق خریداری سهام برای کمیانی های ایرانی باشد در آن امتیاز نامه چک اسلواک صد چهل هشت داده اند در چه مدت بندهیم در این امتیاز نامه نوشته شده است که در مدت پنجاه سال و در آن امتیاز نامه نوشته شده است مدت ۳۰ سال

بنده پیشنهاد می کنم که در ماده لایحه امتیاز نفت بین دو جمله اراضی مزبوره و طبعاً و عملاً این جمله اضافه شود با رعایت مشروط ماده ۱۱ و جمله و باقی اراضی را کمیانی بلا عوض بدولت واگذار نموده حذف شده و بجای آن نوشته شود و در باقی اراضی هیچ قسم حقی برای کمیانی نخواهد بود

این بنده پیشنهاد می کنم که اصلاح ذیل در ماده منظور شود

۱ - بعد از تسلیم نقشجات اراضی مزبوره طبعاً و عملاً جزء اراضی منتخبه که در اختیار صاحب امتیاز برای استخراج مواد نفتی خواهد بود محسوب ولی مالکیت این اراضی منتخبه کما فی السابق با دولت ایران خواهد بود

۲ - کلیه اراضی منتخبه زیاد برپانزده درصد کلیه نسبت اراضی واقعه در هر يك از ایالات و ولایات چهار گانه مزبور نباشد

سلیمان محسن

بنده پیشنهاد می کنم در ماده بجای کلمه بلا عوض نوشته شود بدون مطالبه هیچ قسم مخارجات

(امین الشریعه)

رئیس - آقای شیخ الاسلام اصفهانی .

(اجازه)

شیخ الاسلام اصفهانی - ناطقین محترم در این جلسه که راجع بنطق مذاکره می شد یکی بعد از دیگری تصدیق فرمودند نه اینکه نادانان که هیچ دانایان هم که باید از اهل خبره آن کار تصدیق بخواهند البته این مطلب صحيح است و يك اصل مسلمی است و بالاتر از تمام ادله که فرمودند و هر دلیلی که هر کس بگوید در صحت این مطلب اینکه تصدیق معجزات بعضی از انبیاء اولیاءم خداوند را در موارد اول اهل خبره نموده - آقای مخبر هم اظهاراتی فرمودند بر اینکه در این باب رجوع باهل خبره شده است و فرمودند بتوسط مستر

کمیانی را که پس از گذشتن این قانون این امتیاز با آن داده می شود ملزم کرده است که چاههایی را که می خواهد حفر کند با دوهزار پا عمق معمولی است و نفت می شود حفر نماید حالا بازم عرض می کنم اگر هر يك از آقایان فرمایشی دارند چون شود اول است بمقام ریاست پیشنهاد کنند تا بکمیسیون مراجعه شده و در آنجا هم حاضر شده و هر نظریه که دارند اظهار فرمایند که بی خود وقت مجلس تلف نشود

رئیس - آقای آقا سیدفاضل (اجازه)

آقا سیدفاضل - بنده ماده شش پیشنهاد دولت را که در لایحه پیشنهادی ماده ۷ است بهتر می دانم بجهت این که موافق این راپورت کمیسیون مجموع چاهی که در مدت این امتیاز تصویب شده است که کمیانی حفر کند ۲۰ چاه نخواهد بود برای اینکه در این ماده که نوشته است در ظرف شش سال سه چاه و در چهل و چهار سال دیگر هم هر دو سال يك چاه حفر کند . . . .

بالاخره موافق راپورت کمیسیون اگر پنجاه سال مدت امتیاز طول بکشد ما بیست و پنج چاه خواهیم داشت ولی مطابق این لایحه که دولت پیشنهاد کرده است که ماده ۷ آن می شود حساب کردیم پنجاه دوسه چاه می شود حالا يك مسئله اساسی که در امتیاز چک و اسلوا معین شده است چاه را منظور نکرده و میزان نفت را تعیین کرده که در هر سال صد هزار من نفت بیرون بیاورد و در امتیاز ما منظور شده چاهها است حالا می خواهیم بفهمیم فلسفه این که ماده ۷ دولت را که ما بعد از مدت انقضای امتیاز چاه تصویب کرده است فلسفه اش را خوب است یکی از اعضاء کمیسیون بفرمایند .

رئیس الوزراء - در این جا مذاکره می شود که دولت بدون مراجعه بمتخصصین يك پیشنهادی بمجلس کرده است بنده تمییب می کنم که بطور ممکن است که يك چنین پیشنهاد همی را بمجلس بفرستد بدون این که بمتخصصین رجوع نماید اگر بمتخصصین رجوع نمی شد اصلا ممکن نمی شد که دولت يك همچو پیش نهادی تهیه نموده بمجلس بفرستد در همان موقعی که پیشنهاد دولت و مجلس متضمن دو پیشنهاد کمیانی ها بود و در دولت مجبور شد که پیشنهاد های مستغلی بمجلس بفرستد با متخصصین مشورت کرده و از این جا تلگراف کرد بواشنگتن که در آنجا يك مجمعی تشکیل بدهند و متخصصین بخواهد پیشنهاد دو کمیانی که نماینده یکی از آنها در تهران بود تحت نظر بگذارند و عقیده خود را اظهار کنند ضمناً دولت يك پیشنهاد

چند دفعه عرض کرده ام باز تکرار می کنم در موضوع نطق مخالف نیستم با این لایحه امتیاز هم مخالفتی ندارم و اگر مخالفتی در بعضی مواد و عبارات می گنم برافه قصور فهم است که ملتفت نمی شوم و البته تصدیق می فرمائید که يك نفر نماینده لازم نیست که تمام جزئیات و معلوم عالم را دارا باشد (من باب مثل عرض می کنم) مثلا و کبلی لازم نیست ساعت سازی هم بداند با متخصص و فقط باشد همه چیز را بفهمد ممکن است يك نماینده باشد که بگوید این جمله را نفهمیدم مثلا اینکه در قضیه محکمه جنائی چون بنده قانون تشکیلات عدلیه و معادکات هدلیه را نمی دانستم گفتم نمی دانم و ضرری بجائی وارد نیامد که من نمی دانستم و باید آن چیزی را که بلد نیستم سؤال کنم که آقا معنی این جمله چیست خلاصه

حاج سید محمد باقر دست غیب - چند دفعه عرض کرده ام باز تکرار می کنم در موضوع نطق مخالف نیستم با این لایحه امتیاز هم مخالفتی ندارم و اگر مخالفتی در بعضی مواد و عبارات می گنم برافه قصور فهم است که ملتفت نمی شوم و البته تصدیق می فرمائید که يك نفر نماینده لازم نیست که تمام جزئیات و معلوم عالم را دارا باشد (من باب مثل عرض می کنم) مثلا و کبلی لازم نیست ساعت سازی هم بداند با متخصص و فقط باشد همه چیز را بفهمد ممکن است يك نماینده باشد که بگوید این جمله را نفهمیدم مثلا اینکه در قضیه محکمه جنائی چون بنده قانون تشکیلات عدلیه و معادکات هدلیه را نمی دانستم گفتم نمی دانم و ضرری بجائی وارد نیامد که من نمی دانستم و باید آن چیزی را که بلد نیستم سؤال کنم که آقا معنی این جمله چیست خلاصه

بنده این جمله را اصلا لغوی دانستم که در این جا نوشته شود چون امتیاز اراضی نطق خیز با داده می شود که استخراج کند اما امتیاز همه زمین با داده نمی شود ممکن است بعضی آقایان خیال کنند که چون امتیاز يك مشت زمین نطق خیز با داده می شود برای خاطر این که ملاحظه بکنند که آیا در کدام يك از این قطعات زمین معدن نفت است از این جهت وقتی آمد يك قطعه را انتخاب کرد در سایر اراضی ما هم شبهه می رود

بنده این جمله را اصلا لغوی دانستم که در این جا نوشته شود چون امتیاز اراضی نطق خیز با داده می شود که استخراج کند اما امتیاز همه زمین با داده نمی شود ممکن است بعضی آقایان خیال کنند که چون امتیاز يك مشت زمین نطق خیز با داده می شود برای خاطر این که ملاحظه بکنند که آیا در کدام يك از این قطعات زمین معدن نفت است از این جهت وقتی آمد يك قطعه را انتخاب کرد در سایر اراضی ما هم شبهه می رود

مستقلی در تهران تهیه کرده که نسبتاً بهتر از پیشنهاد هر دو کمیانی بود در موقعی که دولت این پیشنهاد را تهیه می کرد و اطلاعات متخصصین از واشنگتن رسید مبنی بر اینکه مشورتی که در محل شده و بطوری که شاهزاده نصرت الدوله اظهار کردند اشخاص خیلی عالم و مالی مقام در آن کمیسیون شرکت داشته اند در هر موقعی که لازم میدانستند متخصصین با مهارت را دعوت می کردند و با آنها داخل در مذاکرات می شدند مطابق اطلاعاتی که ما می رسید پیشنهاد تهیه کرده و بمجلس تقدیم کردیم و سعی کردیم که حاوی مواد خوب دو پیشنهاد سابق باشد و در پیشنهادهایی که بنده تهیه و بمجلس فرستادیم همه جاهها را پنجاه هفت معین کرده بودیم و همان طور هم به مجلس تقدیم کردیم که با متخصصین هم مذاکره کنند و مذاکره کرده بودند گفتند خیلی خوب پیشنهادی است ولی در صورتی که کمیانی ها قبول کنند بعد از مذاکرات زیادی که با کمیانی ها شد قبول کردند که در حداقل بیست و پنج چاه حفر کند یعنی هر دو سال یک چاه و این که آقایان گفتند در پنجاه سال بیست و پنج چاه خواهیم داشت این حداقل است که در مدت پنجاه سال چاه حفر می شود یعنی کمیانی مجبور است که در هر دو سال یک چاه حفر کند خواهید فرمود که چرا این حداقل معین و تصریح شده است این برای رفع اعتراض است که آقایان می فرمایند که کمیانی این امتیاز را می گیرد و احتکار می کند و استخراج نمی کنند در یکی از جلسات مجلس یکی از آقایان اظهار کردند نظر با احتیاجی که آنها به نفع دارند کمیانی های سرمایه دار امتیازی را از دولت می گیرند و آنرا حبس و احتکار می کنند و استخراج نمی کنند برای اینکه بعد ها فوایدش را خودشان ببرند برای احتراز از یک همچو پیشنهادی دولت می خواهد آنها را ملتزم کند که اولاً در ظرف شش سال اولاً سه چاه حفر کنند برای اینکه احتکار نکنند و از طرف دیگر کمیانی را هم نمی شود مجبور کرد سالی چندین چاه حفر کند اولاً وسائل برای او ممکن نیست

ثانیا باید بازار فروشش را ملاحظه کند البته اگر فقط بمقدار فوق العاده استخراج شود آنوقت بقدری نقطه اوزان می شود که برای کمیانی صرفه نخواهد داشت

بایستی بقدر احتیاج و باندازه که بتواند با سایر کمیانی های دیگر رقابت کند چاه نفع بکنند بدولت هم فایده برساند البته هیچ کمیانی قبول نخواهد کرد که باندازه چاه بکنند و فقط را مثل آب جاری

کند و این همه چاه با نظر متخصصین نوشته شده و آنرا کاملاً کافی می دانند ملاحظه فرمائید کمیانی فقط جنوب چند سال است مشغول استخراج نفت و بازار تجارت شان هم کاملاً رواج است معذرت چاه کننده اند و از چهار چاه بیشتر استخراج نفت نگردانند و گمان می کنم این ترتیبی که در این پیشنهاد نوشته شده کاملاً منصفانه باشد و این را دولت با متخصصین مشورت کرده و آنهایی که در درجه اول بوده اند این اندازه چاه را کافی دانسته اند و تصور می کنم اگر آقایان هر نظریه که داشته باشند پیشنهاد فرمائید و بکمیسیون ارجاع شود که در کمیسیون مطالعه شده و مذاکره شود بعد بمجلس بیاید بهتر خواهد بود رئیس - عده برای رأی کافی نیست شرحی به بنده نوشته اند که قرائت می شود بمضمون ذیل قرائت شد

چون اگر حقوق اقلیت محفوظ نماند قهراً حقیقت و اصل مشروطیت لغو خواهد شد علیهذا بیست و تلافی از این که از طرف اکثریت بعنوان کافی بودن مذاکرات از نطق آقای حائری زاده جلوگیری شد در صورتیکه هیچ گونه مذاکراتی نشده بود عدم رضایت خود را اظهار داشته

از مقام محترم ریاست تمثلی دارد توجهی نسبت به حقوق اقلیت و آزادی نطق اقلیت فرمائید زنجانی رئیس چون عده کافی نیست عموماً تنفس می شود (در این موقع جلسه برای تنفس تعطیل و پس از یکساعت تشکیل گردید)

رئیس آقای محمد هاشم میرزا (اجازه)

محمد هاشم میرزا - قبل از تنفس آقای زنجانی چیزی مرقوم داشته بودند آنوقت می خواستم جواب ایشان را عرض کنم چون موقع تنفس بود حالا عرض می کنم همچو و انمود شده بود و تصور فرموده بودند در موقعی که آقای حائری زاده می خواستند صحبت فرمایند گفته شد مذاکرات کافی است مبنی بر یک تصمیمات جمعیت اقلیت و اکثریتی بوده در صورتی که مربوط به بیچ بک از اینها نبود و مثل سایر امور که در بعضی اوقات اتفاق می افتاد که مذاکرات را کافی می دانند آنهم از امور تصادفی بود و منحصر باین مسئله نبوده مثل این که بریر روز برای بنده اتفاق افتاده و البته حقوق اقلیت بلکه بقول شاهزاده سلیمان

میرزا که پارسال اظهار می داشتند حقوق اقل الاقل هم محفوظ خواهد ماند و هیچکس را به هیچ عنوان از حقوقش باز نداشته و نخواهند داشت منتهی وقتی که مذاکرات زیادی لازم نباشد یا اصلاح ندانند که در مجلس علنی مذاکره شود می گویند مذاکرات کافی است و این از حقوق مشروطه و کلام است که هر وقتی که مقتضی ندانستند که در بعضی مطالب مذاکره شود می گویند مذاکرات کافی است.

رئیس - آقای میرزا سید حسن کاشانی (اجازه)

آقا میرزا سید حسن کاشانی - چیزی که در اینجا مذاکره شد و آقای رئیس الوزرا هم اظهار نمودند راجع به اظهاراتی بود که شاهزاده سلیمان میرزا نظریات خودشان را دیروز اظهار کردند امروز هم که این مسئله مطرح شد شاهزاده سلیمان میرزا اینجا نبودند که در مقام جواب بر آیند و آقای رئیس الوزرا هم توضیحی که دادند این بود یک مطالبی است که صلاح نمی دانند در مجلس علنی مذاکره شود و این اتفاقی هم که افتاد برای جلوگیری از نطقی بود که آقای حائری زاده میخواستند راجع به مسئله دوبار اظهار کنند

رئیس - بعد از توضیحات شاهزاده محمد هاشم میرزا گمان میکنم قضیه ختم شده باشد چون ظهر است جلسه هم ختم می شود پیشنهادی از طرف اداره مباشرت رسیده است راجع به دوست تومان اضافه حقوق برای اداره تند نویسی اعضایی که برای اداره تند نویسی در بودجه پیشنهاد شده بود از روی عده اعضایی بود که در دوره دوم و سوم پیش بینی شده بود ولی در مجلس دوم و سوم عده جلسات کمتر و سه جلسه بیشتر در هفته نداشتیم و امتداد جلسات مثل حالیه طولانی نبود این بود آن مبلغی که در بودجه پیش بینی شده و بعضی از آقایان رسیده است همانقدر مقرر ولی حالا که جلسات هفته پنج جلسه مقرر شده و طولانی هم هست و مذاکرات هم بیشتر می شود اداره تند نویسی حالیه از همه تحریر مذاکرات آقایان بر نمی آید لازم شد که یک وجه اضافه خواسته شود و چهار نفر بر عده حالیه افزوده شود راپورتی اداره مباحثت نوشته است که فرستاده می شود بکمیسیون محاسبات بعد بعضی از آقایان خواهد رسید جلسه آتیه فردا سه ساعت و نیم بظهر دستور لایحه امتیاز نفت و تفریح بودجه تقاضای ثبیل مجلس

رئیس - آقای آصف الممالک (اجازه)

آصف الممالک - بطوری که آقایان مستحضرنند یکی از اصلاحاتی که باید در قانون انتخابات خود مسئله حوزه بندی ها بود که متناسب نیست و باید اصلاح شود بعد

بمجلس بیاید و چندی قبل همه آقایان یک متحد الی عرض شده بود که نظریات خود را در حوزه بندی های محل انتخاب خود تهیه نموده و بکمیسیون بفرستند بعضی از آقایان فرستادند و یک عده هنوز نفرستاده اند این است که بنده تقاضا می کنم که آقایان زودتر نظریات خودشان را راجع به حوزه بندی ها بکمیسیون بفرستند تا زودتر باین مسئله خاتمه داده شود.

رئیس - آقای حاج میرزا عبدالوهاب (اجازه)

حاج میرزا عبدالوهاب - بنده میخواستم عرض کنم اگر چه رأی گرفته شده باین که مجلس صبحها با عد ولی اگر یک ترتیبی میشد که مجلس زودتر تشکیل میشد و تکلیف آن لایحه که گویا بیست روز است جزء دستور است معین میشد خیلی خوب بود که تکلیف صاحبان آن معلوم شود

رئیس - آقای ارباب کبخسرو (اجازه)

ارباب کبخسرو - بنده خواستم استدعا کنم که اگر مجلس موافقت قانون تفریح بودجه را در اول جلسه آتیه قرائت کنند و البته تصدیق فرمائید در این دو رأی مجلس محاسبات که بصورت تفریح به مجلس آمده است فقط معلق بمباشرت بوده است حالا نزدیک است و باید بودجه سال آتیه اش را تهیه کند و اگر بودجه سال گذشته اش تفریح شده باشد بهتر است.

رئیس - در این باب مخالفی نیست (گفتند خیر)

رئیس - آقای تدین (اجازه)

تدین - بطوریکه خاطر آقایان مسبوق است از موقعی که جلسات علنی مجلس هفته پنج جلسه شده هر روزی را برای کار مخصوصی معین کردند یک روز را برای لوابیح متفرقه و بعضی شئالات آقایان وزراء تخصیص داده اند اگر آقایان موافق باشند بهمان ترتیب سابق اتخاذ شود سابقاً گویا روز پنجشنبه برای ابتکار تخصیص داده بودند بعضی لوابیح مختصر است که از کمیسیون ها گذشته است و بایستی در مجلس مطرح شود.

بنابر این اگر آقایان موافق باشند یک جلسه را بمسائل متفرقه اختصاص دهند حالا آن جلسه را پنجشنبه معین فرمائید یا روز دیگر را البته بسته بنظر مقام محترم ریاست است

رئیس - تکلیف این قانون امروز و فردا معین می شود ممکن است که آنرا بگذاریم برای پنجشنبه آتیه (جلسه بیست دقیقه بعد از ظهر ختم شد)

رئیس مجلس - مؤتمن الممالک